

MAHA PURUSHUD

- Telugu

For Lower Forms

BY

S. V. Rangarao, M. A., B. E

PUBLISHERS :

Sundara Ram & Sons, Tenali.

Copy Right]

1945

[0—6—0

MAHA PURUSHU.

Telugu

For Lower Forms

BY

S. V. Rangarao, M. A., B. E

PUBLISHERS :

Sundara Ram & Sons, Tenali.

Copy Right]

1945

[0—6—0

విషయసూచిక

శ్రీరాముఁడు	...	1
లక్ష్మణుఁడు	...	4
గుహుఁడు	...	7
జటాయువు	...	8
హనుమంతుఁడు	...	10
విభీషణుఁడు	...	12
కుశలవృక్షు	...	14
ధర్మరాజు	18
భీష్ముఁడు	20
విదురుఁడు	23
కర్ణుఁడు	25
అభిమన్యుఁడు	...	28
సురధుఁడు	...	31
కృష్ణుఁడు	...	33
ధృవుఁడు	35
బలచక్రవర్తి	38
ప్రహ్లాదుఁడు	40
కాచేలుఁడు	43

మహా పురుషులు

శ్రీ రాముడు

పూర్వకాలమున నయోధ్యాపురమును బాలించు దశరథుడను నొక రాజుండెను. అయోధ్యాపురమునకు సాకేతపురమనిగూడ పేరుగలదు. ఆదశరథునకుఁ గౌసల్య, సుమిత్ర కైకలను మువ్వురు భార్యలు కలరు. వారిలోఁ గౌసల్యకు శ్రీరాముడును, సుమిత్రకు లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులును, కైకకు భరతుడు నను కొడుకులు పుట్టిరి. అందులోఁ బెద్ద కొడుకగు రామునియందు దశరథున కెక్కుడు ప్రేమయుండెను. లోకమంతయు నాతనికి రామునితోడనే యున్నదని తలచుచుండును. ఆ దశరథుడు తన ప్రాణములన్నియు రాముని మీదఁ బెట్టుకొని కాలము గడపుచుండెను.

రాముడు మిథిలానగరమునకు రాజయిన జనకుని కూతురగు సీతను బెండ్లియాడెను. యుక్తవయస్కుడైన రామునకు రాజ్యాభిషేకము జేయదలచి, దశరథుఁ డాతనిని బిలిచి “రామా! నిన్ను రేపు రాజును జేయుచున్నా” నని పలికి రాముని సమ్మతింపఁజేసెను. రేపు రామునకుఁ బట్టాభిషేకము జరుగునని ప్రజ లెల్లరును సంతోషించుచుండిరి.

పురము మిగులశృంగారముగ నలంకరింపఁబడెను. అనేకు లా మహోత్సవము జూచుటకు నచ్చిరి. రేపు పట్టాభిషేకమనఁగా, నారాత్రి దశరథుఁడు రామాభిషేకమును గూర్చి చెప్పటకుఁ కైక మందిరమున కరిగెను. కైకయందు దశరథునకు మిగుల యనురాగమున్నది. ఒకసమయమున నీమె దశరథు నితో దానును యుద్ధభూమికిఁ బోయి యాతఁడు మూర్ఛనంది యుండఁగా, శత్రువులకుఁ జిక్కఁకుండ, రథమును రణభూమి నుండి తప్పించి, యీతనిం గాపాడెను. అట్లు చేసినందులకు దశరథుఁడు మెచ్చి, యామెకు రెండువరములిచ్చెను. వానిని నామె యప్పుడు గోరుకొనక, వలసినప్పుడు గోరుకొందునని చెప్పెను. ఇప్పుడు రామపట్టాభిషేక ప్రయత్నమునుగూర్చి చెప్పటకుఁ దనకడకు వచ్చిన దశరథునిఁ జూచి, యంతకు మున్నే మంథర యను దాసిచే బోధింపఁబడిన దవుట, కైక, తన కంతకుపూర్వమిచ్చిన వరముల నప్పడిమ్మని కోరెను. దశరథు డందులకు సమ్మతించెను. భరతుని రాజుగాఁ జేయు మనియు, రాముని బనునాల్గువత్సరము లరణ్యమున వసింపఁ బంపుమనియు, నామె దశరథుని గోరెను. సత్యమును నిలుపు కొనుటకై దశరథుఁడు సమ్మతించెను.

రాముఁడు తండ్రి సత్యముగాపాడుటకు, మునివేష ముతో భార్యయగు సీతయు, దమ్ముఁడగు లక్ష్మణుఁడును వెంటరా నడవులకు, బోయెను. రామునకు దండ్రియందుఁగల భక్తికి సకల లోకములవాఱును మిక్కిలి సంతసించిరి. రాము డరణ్యమున నుండఁగా లంకకు రాజగు రావణుఁడు సీత

నవహరించి కొనిపోయెను. రాముఁడు నెమ్మదిగా వానిజాడలు
 దీసి సుగ్రీవుఁడు, హనుమంతుఁడు మొదలగు కపుల సహాయ
 మున సముద్రమును దాటి లంకకుఁ బోయి, రావణుని
 జంపి, యాతని తమ్ముఁడగు విభీషణునకు లంకకుఁ బట్టము
 గట్టి నీతనకుఁగొని తమ్మునితో సయోధ్యకువచ్చి, పట్టాభి
 షిక్తుఁడయ్యెను.

లక్ష్మణుఁడు

లక్ష్మణుఁడు శ్రీరామునకుఁ దమ్ముఁడు. అగ్రజనియం దెట్టిభక్తిబూని మెలగవలయునో, నేడ్చుకొనవలెనన్న సీతని కథ ప్రతిబాలుఁడు చదివితీరవలయును. ఈతనికి రాముని యందు మిగుల భక్తికలదు. అందుచేతనే, రాముఁడరణ్యమునకుఁ బోవునప్పుడు, ఇతడుకూడ రాజ్యభోగముల నన్నిటిని విడిచి యతనితో నరిగెను. అరణ్యముననున్న రామున కెట్టికష్టము గలుగకుండ రాత్రింబవళ్ళాతనిని సేవించుచుండెను. రాముని సేవకంటె దనకు మఱియొక భాగ్యము లేదని తలంచెను.

సీతను గోలుపోయి రాముఁడీతనితో లంకకరిగి, రావణునితోఁ బోరుచున్నప్పు డీ లక్ష్మణుఁ డాయుధములొక బెక్కండ్ర రక్కసులఁ గూల్చెను. ముఖ్యముగా రావణుని కొడుకగు నింద్రజిత్తుతో సలిపిన యుద్ధము మహాభయంకరముగనుండెను. ఈతఁడు యుద్ధములో రావణునిశక్తిచేత నొక సమయమున మూర్ఛఁ బొందెను. అట్టిసమయమున రాముఁడు ధైర్యమువిడిచి తమ్మునికై యంతయో విలపించెను. అప్పుడు వానుమంతుఁడు సంజీవిందెచ్చి లక్ష్మణుని బ్రతికించెను.

రాముఁడనేక సంవత్సరములు రాజ్యమేలిన పిమ్మట నొకనాడు యముఁడు మునివేషమున రామునికడకు వచ్చి

“నీతో, గొన్ని రహస్యములు మాటలాడుటకు వచ్చితిని. నీవును నేనును మాటలాడుచుండఁగా నెవ్వరును రాగూడదు. అట్లేవ్వరై న వచ్చినచో వారిని వధింపవలయు” నని చెప్పి యందుల కాలనిని సమ్మతింపఁజేసెను. రాముఁడు లక్ష్మణునితో “లోని కెవ్వరిని రానీయవల”దని చెప్పి ద్వారమునందు నిలిపెను. యముఁడు రామునితో మాటలాడదొడఁగెను. యముఁడు రాముని గాంచి “రామా! నేను యముఁడను. బ్రహ్మ పంపఁగా నిచ్చు జూడవచ్చితిని. నీవు భూమిలో నవతార మెత్తి చేయవలసిన పనులన్నియుఁ జేసితివి. కావున నవతారముఁ జాలింపుమని బ్రహ్మ చెప్పెను.” అని యింకను నేమేమో సంగతులు చెప్పుచుండెను. ఆసమయమునందే రాముని జూచుటకు దుర్వాసుఁడు వచ్చెను. ద్వారమునందు లక్ష్మణుఁడు నిలిచియుండెను. లోపలికి బోనిమ్మని యామునీంద్రుఁడు లక్ష్మణు నడిగెను. లక్ష్మణుఁడు “స్వామీ! రాముడిప్పుడే వచ్చును. ఎవరితోడనో రహస్యము మాటలాడుచున్నాఁడని బదులు చెప్పెను. దుర్వాసు డతని మాటలకుఁ గోపమంది తన్ను రామునిఁ జూచుటకు బోనీయకున్నచో రవివంశమంతయు నీరగునట్లు శపించెదనని పలికెను. లక్ష్మణుఁడు భయపడి లోపలికిఁబోయి, రామునకు దుర్వాసుని రాక నెఱింగించెను. లక్ష్మణుని రాకఁజూచి యముఁడు మాయమయ్యెను. తరువాత దుర్వాసుఁడు వచ్చి రామునితో మాటలాడి యరిగెను.

రామునితో యముడు మాటలాడునప్పుడు, నచ్చిన వారిని జంపుదునని రాముడు ప్రతిజ్ఞ జేసియుండెను. ఇప్పుడు రాముడు లక్ష్మణుని జంపవలయును. తనయందు మిగుల భక్తియు, ప్రేమయు గలిగియున్న తమ్ముని నెట్లు జంపుదునని రాముడు మిక్కిలి దుఃఖింపదొడంగెను. లక్ష్మణుడు డన్నను జూచి “రామా! నీవు నన్నుగూర్చి శోకింపవలదు. నీవు శ్రీమన్నారాయణుడవు. నీ ప్రతిజ్ఞకై నా దేహ మర్పించుటకన్న మఱియొక పుణ్యములే”దని పలికెను. అప్పుడు రాముడు వసిష్ఠుని వచనముల ననుసరించి లక్ష్మణుని బరిత్యజించెను. అట్లు సేయుట ధర్మమని వసిష్ఠుడు రామునకు జెప్పెను. రామునిచే విడువబడిన లక్ష్మణుడు సరయూనదింబడి దేహము జాలిగచెను. తరువాత రాముడు గూడ దన కుమారులగు కుశలవులకు బట్టాభిషేకము జేసి, తక్కిన తమ్ములతో నిజలోకమున కేగెను.

గు హుఁ డు

మానవుఁ డేకులమునఁ బుట్టినను, మంచిబుద్ధి, పెద్దల
యందు భక్తి, పరోపకారము, జ్ఞానము, మొదలగు నుత్తమ
గుణములచేఁ బ్రకాశించువా డందఱిచేతను గొనియాడఁ
బడును. గుహుఁడొక పల్లెవాఁడు. గంగానదిపై నోడ
నడుపుచుండెను. రాముఁడరణ్యములకుఁ బోవునప్పుడు, గంగా
తీరమునకుఁ బోయెను. గుహుఁడు సీతారామ లక్ష్మణుల
ననేకవిధములం బూజించి వారు వనమునకుఁ బోవుటకుఁ
గారణ మెఱింగి రామునిఁజూచి “రామా! నీవిచ్చటనుండి మా
పల్లెరాజ్యము నేలుము. నేను నా వారందఱితో నీకు సేవలు
జేయుచుందు” మని పలికి తన సంపూర్ణమైన భక్తిని బ్రక
టించెను. రాముడందులకు మిగుల సంతసించి “గుహుడా!
నీకు నాయందున్న భక్తి కెంతయు మెచ్చితిని. నీకు నర్వశుభ
ములు జేకూరును. మమ్ము గంగానదిని దాటింపు” మనెను.
అంతట నాతఁడు సీతారామ లక్ష్మణులను గంగ
దాటించెను.

రాముఁడు వనవాసము పూర్తిజేసి యయోధ్యకు
నచ్చునప్పుడు గుహుని సేమమరయుటకు ముందుగా హను
మంతునిఁబంపి, తన యనురాగమును జూపెను. గుహుఁడు
శబరుఁడైనను, రాముఁ డాతనికి హనుమద్విభీషణాదులకిచ్చిన
గౌరవము నిచ్చెను.

జటాయువు

జటాయువు పక్షి కులమునందుఁ బుట్టినవాఁడు. విష్ణు భక్తిపరాయణుఁడు. ఈతఁడు డండకారణ్యమున నుండగా రావణుఁడు సీత నెత్తుకొని పోవుచుండెను. ఆసమయముననామె తన్నెవ్వరైన రక్షింప రండని యెలుగెత్తి యేడ్చెను. ఆమె యేడుపువిని సవిహపముననున్న జటాయువు పరుగెత్తుకొని వచ్చి రథమున కడ్డముగా నిలిచి రావణునుద్దేశించి యిట్లు పలికెను. “ఓరీ! రావణా! రాముఁడు పర్ణశాలలో లేకుండుటఁ జూచి నీవీమెను నపహరించుకొని పోవుచుంటివి. నీకుసమస్త ధర్మములు జెలియను. బ్రహ్మకులమునందుఁ బుట్టినాఁడవు. శాస్త్రము లన్నియు జదివినాఁడవు. అట్టిచో నీవిట్లు సేయుట ధర్మమైన పనికాదు. రామునిఁ గేవలము మానవునిగాఁ దలంపవలదు. ఆతఁ డాదినారాయణుఁడు. భూభారము దీర్చుటకు రామరూపమునఁ బుట్టినాఁడు. నీవు బ్రతుకడలంచిన వాఁడవేని, యీమెను విడువుము. అని యనేకవిధముల నీతులు జెప్పెను. రావణుఁడు వినలేదు. అందుచే, సీతను రక్షించుటకై జటాయువు రావణునితో గొప్పయుద్ధము జేసెను. కాని, రావణుఁడాతని తొక్కలు ఖండించి సీతను గైకొని పోయెను.

సీతను వెదకుచు రామలక్ష్మణులువచ్చి తొక్కలులేక పడియున్న జటాయువును నాతని వృత్తాంతమంతయు గను

గొనిరి. రాముఁడు తన భార్యకొఱకు జటాయువున కట్టిస్థితిఁ సంభవించెనుగదా! యని మిగుల చింతించెను. జటాయువు రామునిజూచి “రామా! సీతవృత్తాంతము నీకుఁ దెలుపుటకే నాశరీరమునఁ బ్రాణములు నిలిచియున్నవి, ఇంక నేను జీవములు విడిచెదను” అని పలికి ప్రాణములు విడిచెను. రాముఁడు దశరథుని మృతికన్న నెక్కుడుగ దుఃఖించి, “ఈతఁడు మహాతపస్సు జేసిన యోగీశ్వరులకైనను లభించని దివ్యమయిన పదవిని బొందుఁగాక” యని పలికి, యాతనికి స్వయముగ నగ్నిసంస్కార మొనర్చెను.

హనుమంతుఁడు

హనుమంతుఁడు జన్మించినదేవియందు కేశరియను, వానరు నకు వాయుదేవుని వరమునఁ బుట్టెను. ఈతఁడు సూర్యుని యొద్ద సమస్త శాస్త్రములను జదినెను. ఈతఁడు మిగుల బలవంతుఁడును, పరాక్రమ ధైర్యములును గలిగినవాఁడై యుండెను. చిన్నతనమునను సూర్యునిఁజూచి, పండని తలంచి యాతనిం బట్టుకొనఁ బై కెగిరెను.

ఈతఁడు సమస్త విద్యలను సంపాదించిన పిదప, తండ్రి యాజ్ఞననుసరించి కిష్కింధకుఁబో గు సుగ్రీవుని నాశ్రయించి యాతనికిఁ బ్రాణమిత్రుఁడై యుండెను. వాలిచేత సుగ్రీవుఁడు రాజ్యమునుండి వెడల నడుపఁబడినప్పు డీతఁడు సుగ్రీవుని విడువక యాతనితో ఋష్యమూకాద్రికి వచ్చియుండెను.

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచు నిచ్చటికి వచ్చి నప్పుడు వారికిని సుగ్రీవునకును సఖ్యము గలిపినది యీతఁడే. రాముఁడు వాలింజంపి, సుగ్రీవునిఁ గిష్కింధకుఁ బట్టము గట్టిన తరువాత, నాసుగ్రీవుఁడు రాజ్యభోగములందుఁ దగిలి, రామకార్యమును మఱచియుండెను. అప్పుడు హనుమంతుఁడాతని కెన్నో నీతులఁ జెప్పెను. సీతను వెదకుటకు సుగ్రీవుఁడు కపులను ననేక స్థలములకు బంపునప్పుడు రాముఁడు హనుమంతుని వలనఁ గార్యము జక్కబడునని తలంచి యాతని లంకకుఁబొమ్మని చెప్పి, సీత కానవాలుగాఁ జూపుటకుఁ దన యుంగర మిచ్చెను. స్వామికార్య ధురంధరుఁడయిన యా

హనుమంతుడు రాముని యాజ్ఞను శిరమునఁబూని, సముద్రము దాటి లంకకుఁ బోయెను. అచ్చట నాతఁడు సీతాదేవినిఁజూచి, రాముని కుశలవార్త నెఱిగించి, మరల నామె శిరోమణిని రామునకుఁ జూపుటకుఁ గైకొనెను. పిదప నాతఁడు లంకలోని రాక్షసుల బలపరాక్రమములు చూడఁదలచి, యశోకవనమును బాడుచేసెను. అందుచేఁ బెక్కిండు పైతృ లాతనిపైకివచ్చి మగిసిరి. తుదకాతఁడు రావణుని పుత్రుఁడగు వింద్రునిచే బంధింపఁబడి రావణుని సమీపమునఁ గొనిపోవఁబడెను. హనుమంతుడు తన వృత్తాంతమంతయు రావణుని కెఱిగించుటయే గాక, యనేక సతులు చెప్పెను. అప్పుడు రావణుడు హనుమంతుని తోకకు పైలములొ ముంచిన గుళ్ళలు చుట్టించి, అగ్ని బెట్టించి విడిచిపెట్టెను. అంతట హనుమంతుఁ డావాలమున మండుచున్న మంటలతో లంకాపురము నెల్లఁ గాల్చి, సముద్ర తీరమునకువచ్చి, దానిందాటి కిష్కింధకుఁబోయి రామునకు సీతావార్త వినిపించి, యాతనికి సంతోషము గలుగఁజేసెను.

రామునకును రావణునకును జరిగిన యుద్ధములో హనుమంతుఁ డనేక రాక్షసులను జంపెను. రావణుని శక్తిచే మూర్ఛబొందిన లక్ష్మణుని బ్రతికించుట కితఁడు సంజీవిదెచ్చి రాముని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. హనుమంతునకు రామునియందున్న భక్తియపారమైనది. రామునకుఁ గూడ నాతనియం దట్టిప్రేమయే యున్నది. హనుమంతుడు చిరంజీవి.

విభీషణుఁడు

విభీషణుఁడు లంకాపురము నాలించు రావణునకుఁ
దమ్ముఁడు. ఈతఁడు దైత్యుడైనను, శాంతము, ధర్మబుద్ధి,
పరోపకారము, మొదలగు సద్గుణములు గలిగియుండెను.
సీతను రావణుఁ డపహరించి తెచ్చినప్పు డీతఁడు రావణున
కట్టికార్యము వలదని యనేక తేజుంగుల బోధించెను. కాని
యాతఁడు వినలేదు. మఱికొన్నాళ్ళకు రాముఁడు వానరబల
ములతో సముద్రముదాటి వచ్చుచున్నాఁడని విని రావణుని
యొద్దకుఁబోయి, యిట్లు చెప్పెను—“అగ్రజా! రాముడు వానర
బలములతో వచ్చుచున్నాడు. ఆతఁడు సామాన్యమానవుఁడు
కాఁడు. శ్రీహరి. సీతయే లక్ష్మీదేవి. ఆతని నవ్వరును జయింప
లేదు. నీవు దైత్యకులమునకు వినాశము గల్పించుటకే యిట్టి
పని జేసితివి. రాముఁ డిచ్చటికి వచ్చినేని సమస్తదైత్యులతో
లంకాపుర మెల్ల సముద్రమునఁ దప్పక కలుపును. కావున నీవు
దైత్యకులమును రక్షించి, నీప్రాణములఁ గాపాడుకొనఁ
దలచినచో శ్రీఘ్రముగా సీతను రామునకిచ్చి శరణుబొందుము.”

అనిన విని, రావణుఁ డాగ్రహించి విభీషణు ననేక
దుర్భాషలాడి, తన్ని, సభనుండి వెడలనడిపెను. విభీషణుఁడా
పరాధవమును సహింపఁజాలక, వెంటనే రాముని సన్నిధికిఁ

బోయి యాతని శరణుబొంది తన స్థితియంతయు విన్నవించెను. హనుమంతుడు విభీషణుని బుద్ధి నంతకుమున్ను గ్రహించి యున్నవాడగుటచే, రామునితో నాతడు చేపట్ట నర్హుడే యని పలికెను. రాముఁ డాతని కభయమిచ్చి తనయొద్ద నుంచుకొనెను. రాముడు, రావణుని జంపిన పిదప, విభీషణుని లంకారాజ్యమున కభిషిక్తుని జేసెను.

కు శ ల వు లు

చిన్నతనమునందే యపరిమిత శౌర్యపురాక్షమములఁ జూపి, కన్నతండ్రి యగు రామునకుఁ గూడ వెఱపు గలిగించిన కుశలవుల చరిత్ర మతి పవిత్రమైనది. ఈ కుశుఁడును, లవుఁడును, రామునకుఁ బుత్రులు. ఎవఁడో యొక నీచుఁడు నీతను గూర్చి యాడినమాటల ననుసరించి, రాముఁడొమెను లోక నింద నివారించుకొనుట కరణ్యములకుఁ బంపించెను. అప్పు డీమె నిండు చూలాలై యుండెను. ఆమెను అరణ్యములకు గాముని యాజ్ఞపై లక్ష్మణుఁడు తోడ్కొనిపోయెను. అరణ్య మధ్యమునకు దీసికొనివచ్చి లక్ష్మణుఁడొమెకు రాముని యభిప్రాయ మెఱింగించి విడిచిపెట్టి యరిగెను. తన చిత్త శుద్ధి బాగుగ నెఱింగిన రాముఁడే నన్నిట్లు జేసెగదా ! యని యామె ఘోరముగ విలపించుచుండ, నాననుయమున నచ్చటికి వచ్చిన వాల్మీకి యను మునీంద్రుఁ డామె యేడుపు విని సమీపించి, యామె వృత్తాంత మంతయు దివ్యదృష్టివలన నెఱింగి, ధైర్యముజెప్పి తన యాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొని పోయెను.

వాల్మీకి యామెను తన యాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొని పోయి యామెకుఁ బరిచర్యలు సేయుటకుఁ దాపసకన్యల నియమించెను. అచ్చటివారందఱు నామెయందు మిగుల భక్తిఁబూని మెలంగుచుండిరి. వాల్మీకియు నామె కెట్టి

కొఱతయు లేకుండ గన్నబిడ్డకంటె నెక్కుడు ప్రేమతోఁ జూచుచుండెను. ఇట్లు కొన్నిదినములు గడిచిన పిదప, సీతా మహాదేవి కుశలవులఁ గనెను. ఆకుమారులు దినదినాభివృద్ధిచంది, విద్యాభ్యాసమునకుఁ దగిన నయస్సు గాంచిన యంతినే వాల్మీకి వారికి సమస్త విద్యలును నేర్పఁ బ్రారంభించెను. కొన్నాళ్ళకు వారు శాస్త్రములును, క్షత్రియులకు ముఖ్యముగా, నుండవలసిన ధనుర్విద్య మొదలగునవి యన్నియు సమగ్రముగ నేర్చిరి. అశ్వినీ దేవతలవలె నొప్పుచున్న యాకుమారులు తమ బాల్యచేష్టలచేతను, యనుపమాన సాహస కార్యములచేతను నాశ్రమవాసుల కెల్లరకును మోదము గలిగించుచుండిరి. ఇట్లుండ వరుణాలోకమున జరుగనున్న యాగమును జూచుటకై వాల్మీకి పోదలఁచి యా వృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పి కుశలవుల నాశ్రమమున జూగ్రత్తగా నుండుటని చెప్పిపోయెను.

కుశలవు లెప్పుడును నేవో సాహసకార్యములఁ జేయుచుందురు. అందులోఁ గుశునికంటె లవుడు మిగుల తొందరగలవాఁడు. అరణ్యముననున్న వ్యాఘ్రములను బట్టుకొనివచ్చి కుక్కలవలె, నాశ్రమముముందుఁ గట్టుచుండును. ఒకనాఁడు లవుఁడొక మునిబాలునితో నరణ్యమునకుఁబోవఁగా, నచ్చటి కొక యాగహయము వచ్చెను. మునిబాలుఁడు వలదనుచున్నను లవుఁడు వినక దానిని బంధించెను. అది రాముని యజ్ఞశ్వము. దాని కంగరక్షగా శత్రుఘ్నుఁడు వచ్చి యుండెను. దాని మొగమున “వీరులైనవాడు దీనిం బట్టు”

డని బిరుదుపట్టము వ్రాసియుండుట జూచి, లవుఁడు దానిం బట్టుకొని యొక చెట్టునకు గట్టివేసెను. అంతలో శత్రుఘ్నుఁ డచ్చటికివచ్చి, లవునిజూచి గుఱ్ఱమును విడువుమని చెప్పెను. అతఁడొక్కింతయు భయమునందక, “వీరుడను గావున దీనిం బట్టితిని. నీకు శౌర్యమున్నచో విడిపించుకొను” మని ప్రతుష్టర మిచ్చెను.

బాలుని వాక్యములు శత్రుఘ్నునకు మిగుల సంతోషమునే కలుగజేసెను గాని యెంతచెప్పినను అతడు గుఱ్ఱమును విడువక పోవుటచే యుద్ధమునకుడిగి, లవుని మూర్ఛపుచ్చి తనరథముపై బెట్టుకొని పోవుచుండెను. లవునివెంట వచ్చిన మునిబాలుడు కడురయమునఁబోయి యాతని వృత్తాంతము సీత కెఱిగించెను. ఆమె లవునివార్తవిని పెద్ద పెట్టున నేడ్వదొడఁగెను. అప్పుడే యచ్చటికిఁ గుఱుఁడువచ్చి తల్లివలనఁ దమ్ముని వృత్తాంతమువిని, యామెకు శ్మశ్రుము జెప్పి తొండరగాఁబోయి శత్రుఘ్నుని రథము నడ్డగించి యుద్ధమునకుఁ గడంగెను. ఇంతలో రథముపైనున్న లవుఁడు మూర్ఛఁదెలిసి లేచి కుఱునిఁజూచి సంతోషించెను. కుశలవు లిరువురును నతిపరాక్రమముతోబోరి శత్రుఘ్నుని మూర్ఛపుచ్చి మరల మఖవాజిని బంధించిరి. ఆ మఖవాజి కొఱకు లక్ష్మణుఁడు, భరతుఁడునువచ్చి యక్కుమారుల బాణములచే మూర్ఛనందిరి. తుదకు రాముఁడే వచ్చెను. రాముఁడు తమ తిండియనుమాట కుశలవులెఱుంగడు. రామునకా కుమారులను జూచినంతనే యొకవిధమగు వాత్సల్య ముదయించి

క్రతుతురంగమును విడిచినచో వస్త్రములుగాని, రథములుగాని, కరులుగాని, హయములుగాని— ఇవియవి యననేల! తుదకు సాకేతపురమున నర్ధరాజ్యమైన నిచ్చెడనని చెప్పెను.

అంతథయ పెట్టినను వారు వినలేదు. కుశలవులకును రామునకును బెద్ద యుద్ధము జరిగెను. రాముఁడొక తీవ్రమైన శరము కుశలవులపై బ్రయోగించగా నది పూలహారమయ్యెను. మరలఁ గుశలవులొక యస్త్రమును దొడిగి “మాతల్లియగు సీతామహాదేవి జగన్నుత కీర్తిగాంచిన పతివ్రత యయ్యేనేని యాయస్త్రమీతనిని మూర్ఛఘ్నఘ్నగాక” యనిపలికి రామునిపైఁ బ్రయోగించిరి. అంతట రాముఁడు మూర్ఛిలైను. ఈసమర విధానమంతయు సీతకు మునిబాలకుల వలనఁ దెలిసెను. కుశలవుల చేతిలో మూర్ఛబొందినవారు రామాదు లేయని యామె గ్రహించి విలపించుచుండెను. అంత నచటికి వరుణలోకమునకుఁ బోయిన వాల్మీకి యడుదెంచి, యామెకు ధైర్యముజెప్పి యుద్ధభూమికివచ్చి మూర్ఛనున్న వారిపైఁ దనకమండలు జలములుజల్లెను. వెంటనేయందఱును లేచిరి. వాల్మీకి సీత వృత్తాంతమును, కుశలవుల జన్మక్రమమును జెప్పి వారిని రామున కొప్పగించెను. రాముఁడు కుమారులను జూచి మహానందమునుబొంది, సీతను గ్రహించెను.

ధర్మ రాజు

హస్తినాపుర రాజ్యమును గాలించిన భరతవంశపు రాజులలో ధృతరాష్ట్రుడు పాండరాజు నను నిరువు రిన్న దమ్ములు గలరు. పాండరాజు సంతతి పాండవు లనియు, ధృతరాష్ట్రుని సంతతి కౌరవులనియుఁ బిలువఁబడుచుండురు. పాండరాజున కైదుగురు కొడుకులు. ధృతరాష్ట్రునకు నూర్వురు. పాండవులలోఁ బెద్దవాఁడు ధర్మరాజు. అతని గుణములు పేరునకు వగిన్లుండెను. కౌరవులలోఁ బెద్దవాఁడు దుర్యోధనుఁడు. అతఁడు పుటిలుడును, అసూయాపరుడును, దురాశయుఁ గలిగినవాఁడై యుండెను. పాండవులకును కౌరవులకును రాజ్యభాగమును గూర్చి వివాదము సంభవించెను.

పెద్దలమాటలు విని ధృతరాష్ట్రుఁ డెట్లో పాండవులకు ఇంద్రప్రస్థపుర రాజ్యము నిచ్చెను. ధర్మరాజింద్రప్రస్థమున నుండి రాజ్యమేలుచు, ధర్మము దప్పక తెమ్ముల సహాయమున రాజ్యము వృద్ధిఁజేసికొని రాజసూయయాగము జేసెను. ఆయాగమును జూచుటకు దుర్యోధనాధులు కూడ వచ్చిరి. దుర్యోధనుఁడు పాండవుల నై భవముజూచి యోర్వలేక, వారి రాజ్యము నపహరింపఁదలఁచి ధర్మరాజును జూద మాకుట కాహ్వనించెను. ధర్మరాజునకు జూదమునందు మిగుల యభిలాష కలదు. అందుచే నాతఁడు జూదమునకు

సమ్మతించెను. దుర్యోధనుని పక్షమున నాతని మేనమామ యగు శకుని నిలిచెను. ఈతఁడు మాయజూద మాడుట యందుఁ బ్రవీణుఁడు. ధర్మరాజు జూదమున సమస్తరాజ్యమును నోడిపోయి పండ్లండ్లంట్లు వనవాసమును, నొక్కయేడజ్ఞాతవాసమును జేయుటకు సమ్మతించెను. ఈ నియమమును దీర్చివచ్చి ధర్మరాజు, తమ రాజ్యభాగము తమకిమ్మని యడుగుటకుఁ గృష్ణుని శౌరవులకడకు రాయబారిగాఁ బంపెను.

శ్రీకృష్ణుండు పాండవుల ధర్మసంధతను గూర్చి నిండుపథయందుఁ బోయి, పాండవులకు రాజ్యభాగము నిమ్మనెను. మూఁడుదయిన దుర్యోధనుఁ డా వాసుదేవుని మాటలు వినక “నూది మోపునంత నేలయైన నీయ” ననెను. ఆ కారణమునఁ శౌరవులకును పాండవులకును యుద్ధము జరిగెను. భగవంతుఁడైన కృష్ణుడు పాండవుల పక్షమున నుండెను. ఆ యుద్ధమునఁ పాండవులు గెలిచిరి. శౌరవులందఱును మడిసిరి. సాస్త్రీరాపుర సామ్రాజ్యమునకు ధర్మరాజు పట్టభద్రుఁడయ్యెను.

‘ధర్మమెచ్చటనుండునో యచ్చట భగవంతుడుండును’

భీష్ముడు

భీష్ముడు హస్తినాపుర మేలు శంతనునకు గంగయందు జన్మించెను. ఈతడు పరశురామునియొద్ద విద్య గఱచెను. శంతనుఁ డొకనాడు విహారార్థము యమునానదీతీరమున కరిగి, యచ్చట నోడ నడుపుచున్న సత్యవతిని జూచి మోహితుడై యామె తండ్రికడకరిగి, యామెను దనకీర్చి పెండ్లి సేయమని యడిగెను. అందులకు దాశరాజు సంతసించెను గాని “సత్యవతియందు గల్లు పుత్రునకు రాజ్యమిచ్చినవో నట్లు చేసెద” నని చెప్పెను. శంతనుడు తనకు గంగయందు జనించిన భీష్ముని దలచి యందుల కేమియుఁ జెప్పజాలక గృహమునకు వచ్చెను. ఆతఁ డింటికి మరలివచ్చెనను మాటయేగాని, సత్యవతిపై బెంగచే నిద్రాహారములుమాని నానాటికి శుష్కించు చుండెను. ఈవిధమంతయుఁ జూచి భీష్ముడు తండ్రిసన్నిధికరిగించింతకు గారణ మడిగెను. శంతనుడు భీష్ముని గాంచి యిట్లు పలికెను. “కుమారా! ఏకపుత్రుఁడును అనపత్యుఁడును నొక్క రూపవి శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. నీవు మహారణ కోవిదుండవు. నీయునికి నమ్మరాదు. కావున నింకను దనయులఁ బడయుటకు విహవా మాడవలయునని నాకుఁ గోరిక కలదు.

భీష్ముడు తండ్రిమాటలు విని, పురోహిత మంత్రులతో యోచించి, తండ్రి మనస్సు సత్యవతియందుఁ జిక్కియుండు

అతడిని, దాశరాజుకడకుఁ బోయి “మా తండ్రికి నీపుత్రక
యగు సత్యవతినిచ్చి పెండ్లిసేయు”మని కోరెను. దాశరాజు
గాంగేయుని జూచి “నీవు జనకార్థమై కన్యాశ్రమై వచ్చితివి.
నీ పితృభక్తికి సంతసించితిని. నాయస్త్రివానికి మీయస్త్రివారి
సంబధము లభించుట నుర్లభము” అని పలికి, శంతనునితోఁ
జెప్పినట్లే చెప్పెను. ఆమాటలువిని భీష్ముఁ డందఱు విను
చుండగా “మాతండ్రి కార్థమై నేనిదేరాజ్యమును వదలు
కొనుచున్నాను. సత్యవతియందు జనించిన కొమరుఁడే రాజు
కాఁగలఁడు. అతడే కులకర్తయగు” నని పలికెను. ఇట్లు
భీష్ముడు చెప్పెనుగాని దాశరాజుమాటలతోఁ దృప్తి నొంద
లేదు. అతఁడు మరల భీష్ముఁగాంచి “గంగా తనూభవా!
నీవు సకల ధర్మములు తెలిసినవాఁడవు కావున నట్లు పలికితివి.
నీకుఁ బుట్టు కుమారు లోర్చియుందురా?” యనెను. అప్పుడు
భీష్ముడు “నేను వివాహమే యాడను.” అని శపధము
జేసెను. భీష్ముఁడట్టి ప్రతిజ్ఞచే దాశరాజు నొప్పించి, సత్య
వతినిఁ దనతండ్రికి వివాహముఁ జేయించెను. తన విషయమై
కుమారుఁడట్టి ప్రతినఁ దాల్చినందులకు శంతనుఁడు సంత
సించి, యాతనికి స్వచ్ఛందసురణము వరముగా నిచ్చెను.
ఈకార్యము జేయుటచే భీష్ముని నెల్లవారును గొనియాడిరి.

కొరవులకును శాండవులకును గలిగిన రాజ్యభాగ
మును గూర్చిన వివాదముతోఁ శాండవుల కర్థ రాజ్యము
నిమ్మని కొరవుల కీతఁడనోనో ధీతులు చెప్పెను. కాని వారు

వినలేదు. ఈతఁడు కౌరవపక్షమునందే యుండి పాండవులతోఁ బోరాడి, తుద కర్జునునిచేఁ గూలెను.

ఈతని నిర్యాణదినము “భీష్మ ఏకాదశి” యను పేరఁ బవిత్రపర్వముగ నెన్నఁబడుచున్నది.

విదురుఁడు

విదురుఁడు వ్యాసుని యనుగ్రహమున శంతనుని కొడలగు సంచికయొక్క దాసియందు జవించినవాఁడు. ఈతఁడు సకలధర్మవేత్త. సద్గుణుని రాజితుఁడు. శాంతస్వభావుఁడు. శ్రీకృష్ణునియం దీతనికి మిక్కిలి భక్తికలదు. పాండవుల యందు మిగుల ప్రేమకలవాడు. అయినను నితఁడు మొదటి నుండియు, గౌరవులయొద్దనే యుండెను. కౌరవులయొద్ద నున్నను పాండవులు ధర్మబుద్ధి గలవారగుటచే వారి కన్యాయము సేయవలదని పెక్కుమాదులు కౌరవులతో నిర్భయముగాఁ జెప్పుచు వచ్చెను. శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవమాతయై కౌరవులకడకు వచ్చినప్పుడు దుర్యోధనుఁ డాతనిని తనయింట విందుఁ గుడుచుటకు రమ్మని పిలిచెను. విదురుని ధర్మసంధతయు, భక్తియు నెఱింగిన వాఁడగుటచేఁ గృష్ణుఁడు దుర్యోధనునిఁజూచి “దుర్యోధనా ! నీవు నన్ను నీగ్రహమున విందుఁ గుడుచుటకు బిలిచినందుల కెంతయు సంతసించితిని. కాని, నేను వచ్చిన కార్యము ఫలింపకుండ నీయింట నన్నము కుడువరాదు. ఇప్పుట్ల నాకు విదురుని యన్నము భోక్తవ్యము. కావున నేనచ్చటి కేగెద” నని పలికెను. విదురుఁడు శ్రీకృష్ణుని ఇంటికిఁ దోడ్కొనిపోయి యనేకవిధములఁ బూజించి సంతృప్తుని జేసెను.

కురుపాంశవ యుద్ధము జరుగకుండ విదురుఁ జెంతయో ప్రయత్నించెను. కాని, సార్థకము లేకపోయెను. భారత యుద్ధానంతరమున విదురుఁ డరణ్యమునకు బోయి శ్రీకృష్ణుని మనంబున నిలిపి, తపస్సు జేసి యోగమార్గమున శరీరము విడిచెను.

కర్ణుడు

ప్రజలకు రాజు విష్ణుమూర్తి వంటివాడు. అందుచే దన్నుబోపించు రాజునందు బ్రతిమానవుడును భక్తిబూని మెలగవలయును. కర్ణుడు కుంతీదేవికి సూర్యుని వరమున వివాహమునకుఁ బూర్వమే జనించి చిత్రరథ రాధలను సూత దంపతులచేఁ బెంపఁబడెను. ఈతనికి రాధేయుడను పేరు గూడ గలదు.

కర్ణుడు పరశురాముని యొద్ద నస్త్రవిద్య నభ్యసించి, హస్తినాపురాదీశ్వరుడగు దుర్యోధనునకుఁ బ్రాణసఖుడై, అంగదేశపురాజయ్యెను. దుర్యోధనుఁడీతనినమ్మియే పాండవులతో యుద్ధమునకు దిగెను. శ్రీకృష్ణుడు పాండవరాయబారియై కౌరవుల యొద్దకు వచ్చినప్పుడు, కర్ణుని నెట్లయినఁ బాండవులఁ జేరునట్లు సేయవలయునని తలంచి యతనింగొంచి యిట్లుపలికెను. “కర్ణా! నీజన్మనుగూర్చి నీకుగొంత తెలుపవలసియున్నది. నీవు సూర్యుని వరమునఁ గుంతికిబుట్టి సూతునిచేఁ బెంపఁబడినావు. కావున నీవు నిజముగా సూతుఁడవు కావు. నీవు పాండవేయుడవే. ఈసంగతి దెలియక సుయోధనుని గొలుచు చుగటివి. ఇప్పుడయినను నామాటలు విని పాండవులఁ జేరుము. భూతలమంతయు నీచేత

నేలించెదను. ధర్మరాజు తన నలువురు తమ్ములతో నిన్ను సేవించును. ఇదియుంగాక క్రౌపది నిన్నాటవ భర్తగ వరించును.”

కృష్ణుని పలుకులు విని కన్యశ్రీప్లుప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. కృష్ణా! నీవు నాయంగుఁ జూపిన కరుణకు సంతసించితిని. నా జన్మక్రముము నేను గూర్హ్యవివలననే వినియుండి, దానిని రహస్యముగ నుంచితిని. లోకమున నీకుఁ దెలియని పరమధర్మములు లేవు. భగవంతుడు నన్నే కార్మము సేయుటకుఁ బుట్టించెనో యది సేయుటయే నాకుఁ గల్గవ్యము. నాధర్మము నేను కాపాడుకొనవలయును. అంగుచేతనే గూర్హ్యుడు విలదనిచెప్పినను నాకవచ కుండలములను బ్రాశస్త్యణవేషమున నన్నర్థింప వచ్చిన మహేంద్రునకిచ్చి నాజన్మప్రతిమును నిలుపుకొంటిని. చంచలమైన భాగ్యలక్ష్మీకాసించి నాశాశ్వతయశమును గోలు పోవు వాడనుగాను. నాకీర్తికిని, నాశౌర్య ప్రతాపములకును దుర్యోధనుఁడే కారణుడు. ఇంతి వఱకు నాతని యుష్మ పుంసుఁ డని జీవించుచుంటిని ఇష్టము సేనాతనిని విడిచితి నేని ప్రజలు నన్నతినచ దృష్టితోఁ జూచెదరు. మునుందా! లోకముచే నన్నధర్మ వర్తనుఁడని పిలిపింపఁ బ్రయత్నింప వలదు. నీచములగు నిహలోక సౌఖ్యముల కాసించి నేను స్వధర్మము విడువను. నా ప్రాణ మున్నంతవఱకు దుర్యోధనుని పక్షమున నిలిచి యుద్ధము సేయుదును. అతనికి నా ప్రాణము లయిన నర్పించెదను.”

కర్ణుని పలుకులు విని, కురునాథునియం దాతని కున్న భక్తికి సంతసించి కృష్ణుడు “కర్ణా ! నీ ధర్మసంధతకు మిగుల సంతసించితిని. నీ సద్గుణములు లోకులు నేర్చుకొందురు గాక” యని పలికెను. తరువాత భారత యుద్ధమున గర్ణుడు కౌరవుల పక్షమున నిలిచి యమానుష పరాక్రమముతోఁ బోరాడి వీరస్వర్గ మలంకరించెను.

అ భీ మ న్యుఁ డు

లోకఖ్యాతిఁ గన్న మహాపురుషులు వృద్ధులయినను, బాలురైనను సర్వలోకముల వారిచే నుతింపబడుచుండురు. శౌర్య పరాక్రమములకును, సత్ప్రవర్తనకు, వయసుతో నేమియుఁ బసలేదు. భారతమునఁ జెప్పబడినవారిలో యభిమన్యు డొక యద్వితీయమైన వీరాగ్రేసరుఁడు. ఈతఁడు పాండవమధ్యముఁడగు నర్జునునకుఁ గృష్ణుని సహోదరియగు సుభద్రయందు జనించినాడు. పాండవుల వనవాసకాలమున నభిమన్యుఁడు మేననూమలగు బలరామకృష్ణుల యింట నుండి సమస్తాస్త్ర శస్త్ర విద్యలు నభ్యసించెను. ఈతఁడు విరటుని పుత్రికయగు నుత్తరను, బలరాముని పుత్రికయైన శశి రేఖను వివాహమాడెను. బ్రతికిన కొలది కాల మైనను నీ జాలవీరశిఖామణి తన పవిత్ర చరితమును బ్రతి మాన వుఁడు, తన హృదయఫలకమున సువర్ణపంక్తులతో వ్రాసి కొనునట్లు చేసినాడు.

భారతయుద్ధమున నొకనాఁడు ధర్మరాజును బట్టెదనని ద్రోణుఁడు ప్రతిజ్ఞఁ జేసి పద్మవ్యూహమును బన్నెను. ఆసమయమున నచ్చట కృష్ణార్జునులు లేరు. ఆవ్యూహమును భేదించుట కెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు. ధర్మరాజు భయమంది దానిని భేదించుటకు నభిమన్యుని బంపెను. అభిమన్యుఁడు సాహసంబున విక్రమించి పద్మవ్యూహమును భేదించి లోషులఁ

బ్రవేశించెను. అప్పు డభిమన్యుని ఎవ్వరును దాఁకఁ జాలక యుండిరి. కర్ణుడు మొదలగు వారెల్లరు నాతని బాణములచే నొప్పింపఁబడుచుండిరి. కురుసేన లాతని శరవర్షమునకు సైప లేక పరుగిడుచుండెను. ద్రోణాదుల కప్పుడేమి యుపాయము తోచలేదు.

కొంతసేపటికి ద్రోణుడు దుర్యోధనాదులఁజూచి “ఈ కుమారుని శౌర్య మపారమైయున్నది. అతనిచేతఁ జాప మున్నంతవఱకు, నాతని నెవ్వరును గూల్పఁ జాలరు. కావున నొకఁడు చాపము గ్రుంచవలయును. వేఱొకడశ్వములఁ గూల్ప వలయును. మఱొకడు రథము నుగ్గుసేయవలయును. అటుపై నందఱును గలిసి యాతని దాక వలయు”న నెను. అందులకుఁ గర్ణాడు లందఱును గలిసి, యొక్క పెట్టుననభిమన్యుని దాకిరి. వ్యూహమునకీవల భీమాదు లుండిరి. వారు లోపలికి బోవుటకుఁ బ్రయత్నించిరి కాని, దుర్యోధనుని బావమఱియగు సైంధవుఁడు వారిని వారిం చెను. వ్యూహములోనున్న యభిమన్యుని అనేకులు బొదివిరి. అభిమన్యుఁ డిక దాను జీవింపనని నిశ్చయించుకొని, సంపూర్ణ పరాక్రమమునఁ దన శరములచే నందఱి కన్నివిధములఁ బ్రత్యుత్త రమిచ్చెను. తుదకు దుశ్శాసన సుతునితో బోరు నవసరమున నొకరి గదాప్రహారము లొకరికి దాకి యిరు వ్వురు మడిసిరి.

బాలురారా ! బాలుడయ్యను భారతయుద్ధమున
 నావిధమున బోరాడిన యభిమన్యునికథఁ జదివిన ప్రతిమాన
 వుని శరీరమునఁ బులకలు పొడమునుగదా ! అభిమన్యుడు
 మరణించినను ఆతనికీర్తి జగమున నేటికిని నిలిచి యున్నది.

సు ర థు ం డు

సురథుఁడు చంపకాపురము బరిపాలించు హంసధ్వజుండును నృపాలునకుఁ బుత్రుఁడు. మహాపరాక్రమవంతుఁడు, విష్ణుభక్తుఁడు. భారత యుద్ధానంతరమున ధర్మరాజు హయమేధయూగము జేయుటకుఁ బ్రారంభించి యశ్వమును భూమండలము దిరిగి రాఁబంచెను. దాని కంగరక్షకులుగా కృష్ణార్జునులేగిరి. ఆయశ్వము చంపకాపుర సమీపమున హంసధ్వజునిచే బంధింపఁబడెను. ఆనందర్భమున నర్జునునకును హంసధ్వజునకును యుద్ధము సంభవించెను. అందు హంసధ్వజుని జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు సుధన్వుఁ డర్జునునిచే నేలఁగూలెను. ఈ వార్త నాలించి సురథుఁడు యుద్ధభూమికి వచ్చెను. అతని శౌర్యపరాక్రమములకు దాశఁజాలక పాండవ బలములు పరుగిడఁదొడగెను. తుదకు ధైర్యము వహించి యర్జునుండాతని నెదుర్కొనెను. ఇరువురమును నెతి భయంకరమైన యుద్ధము జరిగెను. ఎట్టకేలకర్జునుఁడు తీవ్రశరప్రయోగమున సురథుని శిరముగూల్చెను.

అప్పు డర్జునుని ప్రక్కనున్న కృష్ణుఁడు సురథుని శిరము నేలఁబడుటండ దన చేతితో బట్టుకొని, గరుత్మంతుని బిలిచి “వైన తెనుఁగూ ! నీ వీ సురథునిశిరము గొనిపోయి ప్రయాగ యందు గంగాప్రవాహమున బడవైచిరమ్ము” అని యాజ్ఞాపించెను. కృష్ణభగవానుని యాజ్ఞననుసరించిగరుత్మం

తుఁడు శిరమును గొని యాకాశవీధిని బోవుచుండ వృషభ
వాహనాగూఢుడై పరమేశ్వరుఁ డామార్గమునఁ బోవుచు
భృంగిరిటుని విలోకించి “సురధుని శిరము ప్రయాగన్మవైవ
గగుత్తుఁతుఁడు గొనిపోవుచున్నాఁడు. నీవరిగి యాశిరమును
నాకడకుఁడె”మ్మని నియమించెను. సురధుని శిరమున్నకై గరు
డునకును భృంగిరిటునకు గయ్యమొదలెను. ఆసందర్భమున
సురధునిశిరముప్రయాగజలమందుఁబడెను. అనంతరముభృంగి
రిటుఁడు జలమందుఁబడిన యాశిరమును గొనిపోయి శివునకు
సమర్పించెను. పరమేశ్వరుఁడా సురధునిశిరమును తనచుండ
మాలికామధ్యమున నాయుకమణిగాఁ జేసికొనెను.

“శూరులు, ధర్మచరిత్రులు, విజి తేంద్రియులు మొద
లగు మహానియులశిరములు పరమేశ్వరుఁడు హారములుగా
ధరించును.”

కృష్ణుఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు దేవకీ వసుదేవులకుఁ దనయుఁడు. అవతార పురుషుఁడు. బలరాముఁ డీతని క్రగజుఁడు. ఈతఁడు ధరాభారము వాపుటకు యాదవకులమున జన్మించినాఁడు. శాల్యమునుండియు నీతఁడనేక మహిమలఁ బ్రకటించినాఁడు. లోకకంటకులయిన పెక్కండ్రుడై శత్రులఁజంపినాఁడు. పాండవులీతనికి మేనత్తకొడుకులు. ఈతని దయచేతనే వారు భారత యుద్ధమునఁ గెలచిరని చెప్పవచ్చును. చిన్నతనమునుండియుఁ గౌరవులు పాండవులకు గల్పించు కష్టములనుండి, కృష్ణుఁడే రక్షించుచు వచ్చెను. నిండుసభలో గౌరవులు ద్రాపదికి మానహానియగుటకు వస్త్రము లొలుచుచుండఁగా, నా పతి వ్రత “కృష్ణా రక్షింపు” మని వేడికొనినంతనే యామె కక్షయములగువలవ లొసంగెను. పాండవులకెట్లయిన రాజ్య భాగము సామము మీద నిష్పింప వలయునని, ధర్మరాజు పంపున రాయబారిగాఁ గౌరవులకడకుఁబోయి యనేకవిధములఁ జెప్పెను. దుర్యోధనుఁడు కృష్ణునిమాట వినకపోవుటయేగాక, యాతనినిసామాన్యమానవునిగాఁదలఁచిబంధింపఁ బ్రయత్నించెను. అప్పుడీతఁడు తన విశ్వరూపమును జూపెను. ఇదియంతయు నట్లుండ నర్జునుని యందున్న ప్రేమచే నీ మహానీయుఁడు యుద్ధమున నాతనికి సారథియై రథము నడిపెను. యుద్ధానంతరమునఁ బ్రోణాచార్యుని పుత్రుఁడగు నశ్వత్థామ

“అపాండవమగుగాక” యని యొక శరమును బ్రయోగించెను. ఆశరముచే నభిమన్యుని భార్యయగు నుత్తర గర్భమున నున్న శిశువు సంతాపించుచుండ, గృష్ణుడు రక్తించి పాండవ వంశము నిలబెట్టెను.

ధృవుఁడు

ఉత్తానపాదుఁడను నొక రాజుండెను. అతనికి సునీతి సురుచి యను నిరువురు భార్యలుకలరు. అతనికి జిన్న భార్య యగు సురుచియందెక్కువ యనురాగముండెను. సునీతికి ధ్రువుఁడును, సురుచికి నుత్తముఁడు నను కుమారులు గలిగిరి. ఆకుమారులు తమ బాల్యక్రీడలచేఁ దల్లి దండ్రులకు సంతోషము గలిగించుచు దినదిన ప్రవర్ధమాను లగుచుండిరి. ఉత్తానపాదుఁ డెప్పుడును సురుచి గృహమునందేయుండి, పెద్ద భార్య కడకుఁ బోవకయుండెను.

ఇట్లుండ నొకదినమున సురుచి మందిరమున నుత్తాన పాదుఁడు తన తొడపై నుత్తమునిఁ గూర్చుండబెట్టుకొని ముద్దాడుచుండెను. సురుచియు నారాజు ప్రక్కనేయుండెను. ఆసమయమున ధ్రువుఁ డచ్చటికివచ్చి, తానుగూడ తండ్రి తొడపై నెక్కుటకు సర్వభమ మందుచుండెను. ధ్రువుని సంతోషము సురుచి కనిపెట్టి, యీవలకు లాగి “నీకట్టిభాగ్యమున్నచో నాకడుపుననే పుట్టియుందువు. అట్టి భాగ్యము కావలసినచో హరి నాశ్రయింపు” మని పలికెను. ధ్రువుని నట్లు తన యొద్దకు రాకుండలాగిన సురుచినిజూచి, యుత్తాన పాదు డూరకుండెను. ధ్రువుఁ డా పరాధవమును సహింప జాలక యేడ్చుచు, దల్లియగు సునీతికడకేగి యావృత్తాంతము నెఱింగించి యేడ్చెను. పాపము! ఆమెకూడ నందులకు

జింతించి “నాయనా! నిర్భాగ్యురాలైన నాకడుపునబుట్టుటచేత నీకిట్టి పరాభవము జరిగినది. కానిమ్ము. చింతించినందునలన లాభములేదు. నీవు శ్రీహరి నాశ్రయింపుము. శుభములఁ బొందగల”వని చెప్పెను.

ధ్రువుఁడు తన కన్నతల్లిమాటలు మనస్సులోఁ బెట్టుకొని హరికొఱకుఁ దపముసేయఁ దలఁచి పురమువిడిచి యరణ్యమార్గమును బట్టి పోవుచుండెను. అట్లుపోవుచున్న యా బాలునకు మార్గమధ్యమన నారదుఁ డెదురయ్యెను. ధ్రువుని యభిప్రాయ మా మునిపుంగవుఁ డెఱిగి యాయద్య మమును మాని గృహమునకు మరలి పొమ్మని చెప్పెను.

ధ్రువుఁడు సమ్మతింపలేదు. అతఁడు మునీంద్రుని జూచి “మునీంద్రా! నీవెంతచెప్పినను నా చిత్తము తిరుగదు; నీవు బ్రహ్మకుఁ బుత్రుఁడవు నీకుడెలియని విషయములులేవు. నాయందు దయయుంచి భగవంతుఁడగు శ్రీహరి యెట్లు ప్రసన్నుడగునో యామార్గమును నాకుఁజూపుము. నీకు వంద నము లాచరించెద”నని పలికి, యాతని పాదములపైఁబడెను. నారదుఁ డా కుమారుని తేవనెత్తి యొక మంత్రము నుపదేశించి, యమునాతీరముననున్న మధువనమునకుఁబోయి తపము సేయుమని చెప్పెను.

నారదునిచే ననుజ్ఞఁబొంది ధ్రువుఁడు మధువనము నకుఁ బోయి శ్రీహరినిగూర్చి అయిదు మాసములు ఘోరమైన తపస్సుచేసెను. శ్రీహరి యాబాలుని భక్తికి సంతసించి ప్రసన్నుడయ్యెను. అతఁడు బాలుఁడగుటచే

నేవిధముగా భగవంతుని స్తుతింపవలయునో తెలియదయ్యెను. అప్పుడు శ్రీహరి బాలునితలఁపెఱిగి వేదవాక్కులచేఁ బూరింపఁడిన తనశంఖముచే నతనిశిరమంటెను. ఆక్షణముననే ధ్రువునకు దివ్యజ్ఞానము కలిగెను. అతఁడు భగవంతుని ననేక విధముల స్తుతించెను. శ్రీహరి యతనింజూచి “ధ్రువుఁడా! నీవు నాకెంతయుఁగూర్చు భక్తుఁడవు. నీవు రాజ్యము బాలించు నప్పుడు నన్నుఁగూర్చి యాగములుసేయుము. సత్యము ధర్మము తప్పక రాజ్యమేలుము. కావలసిన భోగము లనుభవింపుము. అంత్యకాలమున నన్ను నీచిత్తమునఁ దలచుకొమ్ము. ఎవ్వరును బొందని దివ్యపదమును బొందఁగలవు” అని చెప్పి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

అనంతరము ధ్రువుఁడు నిజపురమునకు వచ్చెను. కుమారుని రాకకు నుత్తానవాదుఁడు మిగుల మోదమందెను. సునీతి సంతోషమునకు మేరలేదు. సురుచి ధ్రువువిజూచి “భగవంతుని కరుణగలిగిన నీకెందును గొఱతయుండ”దని పలికెను. యుక్తవయస్కుఁడైనపిదప నుత్తానవాదుఁడు ధ్రువునకుఁ బట్టముగట్టి తాను తపోవనమును బ్రవేశించెను. ధ్రువుఁడు పెక్కేండ్లు రాజ్యము బాలించి, యనేక యాగములుచేసి శ్రీహరి కరుణచే మహోన్నతమైన పదమందెను.

బలిచక్రవర్తి

బలియను నాతఁడు దైత్యులకుఁ జక్రవర్తి. అతఁడు రాక్షసుఁడైనను ధర్మసంధుఁడైయుండెను. గొప్ప దాతయని పేరుబొందెను. ఈతఁడు మహాపరాక్రమవంతుఁడు. నూఁడు లోకములవారును నీతనికి భయమందుచుందురు. ఈతఁడు దేవతల సనేకసారు లోడించెను. దేవత లీతనిదాడికిఁ దాళఁ జాలక శ్రీమన్నారాయణుని సన్నిధికరిగి తమ బాధలఁదెలుపు కొనిరి.

శ్రీహరి వారి మొఱవినిక దుణించి, బలిగర్వమునకంచుటకు వామనుఁడై యదితీకశ్యపులకు జన్మించెను. అప్పుడు బలిచక్రవర్తి యొక గొప్పయాగమును సేయుచు నవరేదికోరిన నది యిచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞ జేసియుండెను. ఇదియే సమయమని తలఁచి, వామనుఁడు నెమ్మదిగాబలి యాగము సేయుచున్న ప్రదేశమునకరిగి, బలింజేరి యాశీర్వదించెను. వామనుని యపూర్వతేజము సభ్యులకు మిగుల నాశ్చర్యమును గలిగించుచుండెను.

బలియు వామనుని పాదములకు సమస్కరించి యనేక భంగులఁబూజించి “బ్రాహ్మణోత్తమా! మహానీయుడవగు నీవు విచ్చేయుటంజేసి నాజన్మము పావనమైనది. అధ్వరి ఫలముగంటిని. నీయభీష్టమెట్టిదో తెలుపుము. తీర్చెద”నని పలికెను. వామనుఁ డాతనింగాంచి తనకు మూడడుగుల నేల

దానమిచ్చినఁ జాలునని పలికెను. బలి యందులకు సమ్మతించి దాన మిచ్చుచుండఁగా నతని గురుండయిన శుక్రాచార్యుఁడు “ఇదియంతయు శ్రీహరి మాయ. ఇతఁడు నిజమైన భూసురుఁడు గాదు. నిన్ను వంచించుటకే శ్రీహరి ఇట్లు వచ్చినాడని తలంపుము” అని చెప్పెను. బలి యందుల కంగీకరింపక “నాకెట్టి కీడు వచ్చినను సరే, ఆడినమాటఁ దప్ప”నని పలికి, యాతఁడు వామను డడిగిన మూడడుగుల నేలను ఛారవోసెను.

అప్పుడు వామనుఁడుడైన శ్రీహరి విశ్వరూపము ధరించి, యొక యడుగుతో భూమిని మరియొక యడుగుతో నాకాశమును నాక్రమించెను. మూడవ యడుగునకు స్థలము కనబడలేదు. ఎక్కడఁ బెట్టుదునని బలి నడిగెను. “స్వామీ! నా తలపై పెట్టు”మని బలి భక్తిపూర్వకముగఁ జెప్పెను. అంతట వామనుఁడు తన పాదమును బలి శిరముపై పెట్టి యతనిని బాతాళమునకుఁ బంపెను. శ్రీహరి బలి భక్తికి, ధర్మసంధతకు, సంతసించి తన భక్తులలో ముఖ్యునిగాఁ జేసుకొనెను.

ప్రహ్లాదుడు

ప్రహ్లాదుడు హిరణ్యకశిపుణుడు దానవేంద్రునకు బుత్రుడు. హిరణ్యకశిపుడు బ్రహ్మనుగూర్చి తపము సేయుటకు బోయెను. అప్పుడాతని భార్యయగు లీలావతి గర్భిణియై యుండెను. హిరణ్యకశిపుడు పురమున లేడుకదా యని, దేవేంద్రుడు దైత్యుని వీటిపై కెత్తివచ్చి, లీలావతిని జెఱబట్టుకొనిపోవుచుండెను. ఆసమయమున నారదు డడ్డమువచ్చి యింద్రునిఁ జూచి “మహేంద్రా! ఈమె గర్భమున పరమ భాగవతోత్తముఁ డున్నాడు. అతని పుట్టుకనలన మీ సంతాపములు తొలఁగు” నని చెప్పి విడిపించి, యామెను దన యాశ్రమమునకుఁ గొంపోయెను. నారదుని యాశ్రమము నందే లీలావతి ప్రసూతయై ప్రహ్లాదుని గాంచెను. హిరణ్యకశిపుడు తపమునుండి వచ్చినతిరువారత, నారదుడు కుమార సహితముగా లీలావతిని, దానవేంద్రునికడకుఁ దోడ్కొని పోయి యొప్పగించెను. హిరణ్యకశిపుడు కుమారుని జూచి యానందించెను.

ప్రహ్లాదునకు యుక్తవయస్సు రాగానే విద్యాభ్యాసము న్నకై గురువుల కొప్పగించిరి. ఆతఁడు బాలుఁడయ్యు తోడి బాలురతో నాడుకొనక యొక్కొక్క సమయమున వెట్టివాని వలెఁ గన్పట్టుచుండును. మఱియొక సమయమున బిచ్చివాని వలె హరిం బాడుచుండును మఱియొక సమయమున గంతులు

వేయుచు, దనలో దానె మాటలాడుకొనుచుండును. కొన్నా
 శ్యయిన పిదప హిరణ్యకశిపుడు కుమారుని రావించి తన
 తొడలపై, గూర్చుండఁ బెట్టుకొని “నాయనా! నీవేమిచదివి
 తివి” అని యడిగెను. అందులకుఁ బ్రహ్లాదుడు సర్వము
 విష్ణుమయమని నేను గ్రహించితి నని పలికెను. ప్రహ్లాదుని
 మాటలకు దైత్యేంద్రుండు మిగుల నద్భుతమందెను. తనకు
 విరోధియైన శ్రీహరింగూర్చి యక్కుమారున కెవ్వగు బోధిం
 చిరో యని యాతఁడు సంశయించెను. మరల నక్కుమారు
 నకు నీతులుగఱిపి తెండని ప్రహ్లాదుని గురులవశముజేసెను.

గురువులు చెప్పెడు శాస్త్రములు వినక ఆకుమాడు
 డెప్పుడును శ్రీహరిని కీర్తించుచు తోడి బాలకులను గూడ
 హరిభక్తులుగాఁ జేసెను. అతని చిత్తమును గురువులు మర
 లింప లేకపోయిరి. గురువు లంతట కుమారుని హిరణ్య
 కశిపుని ముందుఁ బెట్టి సర్వము జెప్పిరి. హిరణ్యకశిపుడు
 హరిభక్తి మానుమని కుమారున కెంద్రో బోధించెను.
 అతఁడు వినలేదు. అనేక విధముల హింసించెను. అందులకు
 జలింపలేదు.

తనకు దానవేంద్రుఁడు కొడుకుంజూచి యిట్లు
 పలికెను. “ఓరీ! ఆ హరి నాకు విరోధి. నీ వినతండ్రిని జంపి
 నాడు. అట్టివానిని నీవేల స్తుతించెదవు? నేను వాని కొఱకు
 వెదకితిని. ఎక్కడను గనిపించలేదు. వాఁ డెక్కడ నుండు?”
 తండ్రిమాటలు విని “తండ్రి! ఆతఁడు ప్రతిస్థలమున నున్నా”
 డని బదులుచెప్పెను. అంతట “దైత్యుఁడు అట్లయిన నీ వా

దురు. మనదారిద్ర్యమును గూర్చి కొంచెమైనను విచారింపక యున్నాడు. ఏదైనమార్గము జూచినగాని బ్రతుకఁజాలము. కృష్ణుఁడు మీకు బాల్యస్నేహితుఁడుకదా! అతఁడు మహాభాగ్య వంతుఁడు. మీరాతనియొద్దకుఁ బోయినచో నేమైన నొసంగ గలడు” అనిచెప్పెను.

కుచేలుఁ డందులకు సమ్మదమున సమ్మతించెను. కాని రిక్తహస్తములతోఁ గృష్ణుని నెట్లుజూతునా యని విచారించి, యామాట యామెకుఁ జెలిపెను. అప్పుడా పతివ్రత యింటనున్న యటుకులు కొన్ని తన మగని జీర్ణచేలమునకు గట్టి యవి వాసుదేవున కిండ్లని పలికెను.

కుచేలుఁడు బయలుదేరి హరిని స్మరించుకొనుచు విన దిన ప్రయాణములు సేయుచు ద్వారకాపురము జేరెను. అచ్చటి జనులచే త్రోవఁజూపఁబడి యాతడు కృష్ణునిమందిర మును నమిపించి. యచటనున్న ద్వారపాలుర బ్రతిమాలు కొని తనరాక కృష్ణున కెఱిగింపుఁడని పలికెను. ఆద్వార పాలకులు లోనికేగి కృష్ణునిఁజూచి “దేవా! మీ మిత్రుఁడట, కుచేలుఁడట, వచ్చినా” డనిచెప్పిరి. వెంటనేకృష్ణుఁడు తల్పము డిగి కుచేలున కెదురువచ్చి నమస్కరించి తోడ్కొనిపోయి తన తల్పమునందే యాసీనుం జేసి బహువిధములఁ బూజించి కుశలప్రశ్నము లడిగెను. కుచేలునకు పతి యానతి ననుసరించి దుక్కిణి సురటితో వీవ దొడఁగెను. ఇది యంతయుఁ జూచి యంతఃపురపరిచారికలాశ్చర్యమును బొందుచుండిరి. కృష్ణుఁడు కుచేలునిగాంచి “మితమా! నాకొఱకేమి కానుకదెచ్చితి”

వని యడిగెను. కుచేలుడు తన జీర్ణచేలమున గట్టబడిన యటుకుల నిచ్చుటకు సిగ్గుపడి యూరకుండెను. కాని కృష్ణుడు ద్విగహించి తానే యామూటను విప్పకొని పిడికె డలుకులు నోట వేసుకొని, రెండవపిడికిలిగూడబట్టి భుజింపఁ దలంచెను.

అప్పుడు కుక్కిణి కృష్ణునిహస్తము బట్టుకొని “దేవా! జగన్నాథా ! ఈకుచేలుని మహాదైశ్వర్యవంతుని జేయుట కివి చాలు”నని పలికెను. తరువాత కృష్ణుడు కుచేలునకు పుడ సోపేతముగా విందుచేసి, యమూల్యవస్త్రభరణాదులనొసంగి పంపెను.

కుచేలుఁ డింటికి వచ్చుసరికి, అంతకు ముందు తానున్న జీర్ణకుటీరము మహాసౌధమైయుండెను. ఎక్కడజూచి నను రత్నరాసులే. అతినిభార్య యెదురుగావచ్చి యతినిం గోడ్మొనిపోయెను. ఈవైభవమంతయుఁ గృష్ణుని యనుగ్రహమునఁ గలిగెనని సంతసించి, యాతఁడు నిరంతరము హరి భక్తి గలిగియుండెను.

14384